כאילו התענה תשיעי ועשירי ת"ר [1]יובל היא (א) אע"פ שלא שמטו אע"פ שלא תקעו יכול אע"פ שלא שלחו ת"ל היא דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר יובל היא אע"פ שלא שמטו אע"פ שלא שלחו יכול אע"פ שלא תקעו ת"ל היא וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעיט מפני מה אני אומר יובל (ב) היא אע"פ שלא שלחו ואין יובל אא"כ תקעו לפי שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים ואי אפשר לעולם בלא תקיעת שופר דבר אחר זו מסורה לב"ד וזו אינה מסורה לבית דין מאי דבר אחר וכי תימא אי אפשר דליכא חד בסוף העולם דלא משלח זו מסורה לב"ד וזו אינה מסורה לב"ד בשלמא לרבי יוסי כדקאמר טעמיה אלא לרבי יהודה מ"ט אמר קרא וקראתם דרור בארץ °וקסבר א)מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו דכולי עלמא דרור לשון חירות מאי משמע דתניא אין דרור אלא לשון חירות א"ר יהודה מה לשון דרור כמדייר בי דיירא ומוביל סחורה בכל מדינה אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' יהודה ור' יוסי אבל חכמים אומרים [א]שלשתן מעכבות בו קסברי מקרא נדרש לפניו ולפני פניו ולאחריו והכתיב יובל ההוא דאפילו בחוצה לארץ והכתיב בארץ ההוא (ג) [ב]בזמן שנוהג דרור בארץ נוהג בחוצה לארץ בזמן שאינו נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ: ולנטיעה: מנלן דכתיב [2]שלש שנים ערלים וכתיב [3]ובשנה הרביעית ויליף שנה שנה מתשרי דכתיב [4]מראשית השנה וליגמר שנה שנה מניסן דכתיב [5]ראשון הוא לכם לחדשי השנה ג)דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שאין עמה חדשים ואין דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים: ת"ר ד)אחד הנוטע אחד המבריך ואחד המרכיב ערב שביעית שלשים יום לפני ראש השנה עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית

ופירות

רש"י

יובל היא יובל אע"ג שלא שמטו כו'. יובל היא תהיה לכם לעיל מיניה כתיב והעברת שופר וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור והדר כתיב יובל היא תהיה לכם וקרא יתירא הוא לדרשה והכי תדרשנה יובל היא לכם מ"מ ואפי' לא נעשו בו דברים הללו העברת שופר ולשוב אל אחוזה דהיינו שמיטת קרקעות שקנו זה מזה דכתיבא בתר האי קרא ושבתם איש אל אחוזתו אעפ"כ שם היובל עליו להיות אסור בזריעה ובצירה וקצירה כדכתיב לא תזרעו וגו': **יכול אע"פ שלא שלחו.** עבדים יהא יובל: **ת"ל היא.** אם עשית דברים הללו היא יובל ואם לאו אינו יובל ולקמיה מפרש ויובל מאי חזי דתלי בקריאת דרור: **שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים.** פעמים שאין עבד עברי בישראל שיטעון שילוח: **ואי אפשר.** שלא יהא שופר מצוי בעולם לפיכך יש לנו לומר כשתלה הכתוב לא תלה אלא בדבר המצוי לעולם: **ד"א תקיעת שופר מסורה לב"ד.** לצוות לשלוחם לתקוע ושילוח עבדים מסורה ליחידים ואם ימאן יבטל היובל הלכך לא תלאו הכתוב בו: **אמר קרא וקראתם דרור.** וסמיך ליה יובל היא: **מקרא נדרש לפניו.** מיעוטא דהיא אקריאת דרור קאי דסליק מיניה ולא אתקיעת שופר הכתובה לפני פניו: **כמדייר בי דיירא.** מי שהוא ברשותו לגור בכל מלון שירצה: **ולאחריו.** שמיטת קרקעות דכתיב בתריה ושבתם איש אל אחוזתו: **והכתיב יובל.** לרבות במשמע יובל מ"מ: **ולנטיעה מנלן.** דר"ה שלה תשרי: **מבריך.** כופף את הזמורות בארץ שקורין פרופינ"א: **מרכיב.** אילן בחבירו שקורין אונישטי"ר: **עלתה לו שנה.** כיון שהגיע יום אחד בתשרי עלתה לו שנה למנין שני ערלה: **פחות משלשים יום לא עלתה לו שנה.** עד תשרי הבא אם אינה ערב שביעית ואם ערב שביעית היא אסור לקיימו משום תוספת שביעית שמוסיפין מחול על קודש:

ופירות

תוספות

באילו התענה תשיעי ועשירי. כלומר כמו שצוהו הקב"ה להתענות והתענה אבל השתא ודאי אסור להתענות כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים (ד' סח:) מר בריה דרבינא כולי שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי וסבר לה כר"ע דאי כר' ישמעאל לית ליה הך דרשה והכי ניחא הא דלא קאמר התם הכל מודים בערבי יום הכפורים דבעינן נמי לכם כדקאמר התם עצרת:

יובל היא. להיות אסור בזריעה וקצירה כדכתיב (ויקרא כה) לא תזרעו ולא תקצרו ואע"פ שלא שמטו השמטת קרקע שדות החוזרות לבעלים ביובל:

מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולאחריו. פירוש מיעוטא דהיא מוקמינן אקריאת דרור שהיא לפניו ולא אתקיעה דלפני פניו ולא אהשמטה דלאחריו דכתיב בתריה ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו והא דמוקמי' רבוי דיובל לפני פניו ולאחריו משום דבעלמא נמי דריש הכי אלא דהכא מוקי מיעוטא בדדמי אי נמי ריבוי דיובל משמע שריבה הכתוב שבכל ענין הוא יובל [וע"ע תו' זבחים כ"ד: ד"ה במקרא]:

דאפילו בחוצה לארץ. ר' יוסי מודה מדקאמר לעיל א"א דליכא חד בסוף העולם ושמא נפקא ליה מקרא אחרינא:

מבריך. כופף היחור בארץ ומכסהו בעפר וקוצץ באמצע כפיפתו ואותו היחור יוצא לצד אחר כפוף מעט מעיקר האילן:

מרכיב. הוא המרכיב אילן בחבירו ומשמע דמבריך ומרכיב חייב בערלה וקשיא דבפ"ק דערלה (משנה ה) משמע דהרכבה פטור מן הערלה ותניא נמי בתורת כהנים ונטעתם פרט למבריך ומרכיב מכאן אתה אומר ספוק גפנים וספוקן וספוק ספוקן אע"פ שהבריכן בארץ מותר ולשון ספוק בגפנים כלשון ה)[הרכבה] באילן ומה שמבריך בשנה זו ומוציא זמורות וחוזר והבריכן לשנה אחרת זהו ספוק ספוקן וי"ל דהתם כשלא נפסקה מאביה ובאילן זקן והכא כשנפסקה מאביה כדמוכח ו)[לקמיה דמונין לו משעת נטיעתו] ז)(בפ"ק דערלה) וצריך לדקדק אי הוה שייך לשנויי הכי בפרק משוח מלחמה (סוטה דף מג.) גבי חוזר מעורכי המלחמה משום מבריך ומשני כאן בהרכבת איסור כאן בהרכבת היתר ח):

ומותר לקיימן בשביעית. לא הוה צריך למיתני בשביעית כיון דתנא רישא ערב שביעית ומתוך כך מדקדקין דאפילו לכתחילה שרי ליטע ותדע דלקמן מוקמינן לה כר"מ ובפ' הנזקין (גיטין נג.) שמעינן לר"מ דאמר בנוטע בשביעית בין בשוגג ובין במזיד יעקר והיינו טעמא דמפרש התם דנחשדו על השביעית אבל אי לאו הכי מותר לקיים כדאמר התם א"כ אם היה כאן שום איסור לא היה מתיר לקיים ולקמן נמי קתני אין נוטעין פחות משלשים יום ט)[הא שלשים יום נוטעין לכתחלה] והשיא לדברי האומר שלשים צריך שלשים ושלשים מוקי לה ר"ת לענין ערלה ולא לענין שביעית כמו שאפרש ומדקאמר מותר לקיימו הוה משמע דלכתחלה אסור ליטע דאי לכתחלה שרי מה שייך מותר לקיימו ושמא איידי דבעי למיתני סיפא אסור לקיימו תנא רישא מותר לקיימו ותימה דבפ"ב דשביעית (משנה א) תנן ומייתי לה בפ"ק דמו"ק (דף ג:) שחורשין בשדה הלבן עד פסח ובשדה האילן עד עצרת וכיון דאפילו ליטע בתחילה שרי שלשים יום לפני ר"ה אמאי אסור לחרוש לשתרי נמי לחרוש עד לפני ר"ה שלשים יום ואור"ת דלא החמירו בנטיעה כמו בחרישה משום דאין תוספת שביעית דאורייתא בנטיעה אלא בחרישה דכתיב ביה קרא כדדרשינן לעיל (ע"א) מבחריש ובקציר תשבות ועוד יש ליתן טעם משום דכל חורש ערב שביעית הוי להועיל בשביעית אבל אין לאסור ערב שביעית ליטע מחמת שהאילן גדל בשביעית דכל האילנות נמי מיגדל גדלי בשביעית וא"כ לא יטע לעולם ובירושלמי מפרש טעמא אחרינא בריש מסכת שביעית דגרסינן התם ולמה עד עצרת עד כאן הוא יפה לפרי מכאן ואילך מגבל פירותיו והא תניא אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל עד כאן מעבה הקורות מכאן ואילך מתיש כחן ולפי טעם זה ניחא דכיון דאין מועיל לאילן מכאן ואילך מיחזי כמתקן שדהו לצורך שביעית:

ופירות

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"י מהל' שמיטין הל' יג סמג עשין קנא:

נא ב מיי' שם הל' ח:

רבינו חננאל

תנו רבנן יובל, אע"פ שלא השמיטו הקרקעות, ואע"פ [נ"א: אעפ"י] שלא תקעו בשופר, יכול אע"פ שלא שלחו את העבדים, ת"ל היא. כלומר וקראתם דרור ושלחתם את העבדים יובל היא, ואם לאו אינה יובל דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר יובל אע"פ שלא שימטו, ואע"פ שלא שילחו את העבדים, יכול אע"פ שלא תקעו, ת"ל היא, כלומר אפילו לא קיימו בה אלא מצוה אחת יובל היא. אמר ר' יוסי וכי מאחר שהכתוב תולה אותה בתקיעת שופר, פיר' דכתיב תעבירו שופר בכל ארצכם וקדשתם את שנת החמשים שנה, כלומר כיון שתקעתם נתקדשה הנה ר' יוסי פריש טעמיה, אלא ר' יהודה מאי השנה, ומקרא אחר תולה אותה בשילוח עבדים, שנאמר וקראתם דרור יובל היא, מפני מה אני מרבה התקיעה בלבד, לפי שאיפשר לעולם בלי שילוח עבדים. כלומר, אם אין בכל ישראל עבד עברי מה יעשו. ואי אפשר לעולם בלא תקיעת שופר, דהא משתכחא בכל עידן. ולא עוד אלא שהתקיעה מסורה לבית דין ושילוח עבדים והשמטת קרקע מסורין לכל אדם. הנה ר' יוסי פריש טעמיה, אלא ר' יהודה מאי טעמיה. קסבר מקרא (א'חד) נדרש לפניו ולא לפני פניו. פיר', כתיב יובל היא, ולמעלה מזה כתיב וקראתם דרור, ודורשין יובל היא על וקראתם דרור. וזהו מקרא נדרש לפניו. ואין דורשין יובל היא על והעברת שופר, שהוא קודם וקראתם דרור. נמצא וקראתם דרור לפניו ונמצא והעברת לפני פניו. לשון דרור חירות, כי מדואר דריא ומוביל סחורה לכל מדינה. אמר ר' יוחנן זו דברי ר' יהודה ור' יוסי, אבל חכמים אומרים שלשתן מעכבין, קסברי מקרא נדרש לפניו ולפני פניו, [והן] תקיעת שופר ושילוח עבדים כדאמרן, ולאחרי[ו] השמטת קרקעות, שנאמר יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו. ואקשינן והכתיב [נ"א: והא כתיב] יובל היא למעט. ופרקינן האי יובל לא אתא למעט אלא ללמד שתהא יובל נוהגת בחוצה לארץ. האי בהדיא כתיב וקראתם דרור בארץ לכל (ישר') [יושביה]. ודחינן ההוא דרור בארץ לכל יושביה יובל היא, ללמד

רבינו חננאל (המשך)

בזמן שאתה קורא דרור בארץ אתה קורא דרור בחוצה לארץ. **ולנטיעה.** פיר' שני הערלה מתשרי מנינן. מנא לן דכתיב שלש שנים יהיה לכם ערלים, וכתיב ובשנה הרביעית, ויליף שנה שנה מתשרי. **תנו רבנן** אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב ערב שביעית שלשים יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית. פחות מכאן לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית.

מסורת הש"ס

א) [שבת לג: קידושין טו: ב"מ לה. זבחים כד: חולין קיח:], ב) קדושין לח:, ג) [לעיל ז. ח:], ד) [תוספ' פ"א ה"ז ותוספ' שביעית פ"ב ה"ג], ה) רש"א, ו) ת"י, ז) רש"א מ"ז, ח) [וע"ע תו' קדושין לו: ד"ה כל מצוה], ט) רש"א,

תורה אור השלם

1. וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ: ויקרא כה י
2. וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: ויקרא יט כג
3. וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַייָ: ויקרא יט כד
4. אֶרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: דברים יא יב
5. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: שמות יב ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ר יובל היא יובל אף ע"פ שלא שמטו כו' ר' יוסי אומר יובל היא יובל אע"פ: (ב) שם מפני מה אני אומר יובל היא תיבת היא נמחק:

גליון הש"ס

גמ' וקסבר מקרא נדרש לפניו. עיין סוטה לג ע"ב תד"ה ור"י [שם ע"א]:

לעזי רש"י

פרופינ"א [פרובינ"ץ]. חוטרי-גפנים המשמשים להברכה.

אונשיטי"ר [אינטי"ר]. להרכיב (ענף בתוך אילן).